

Oponentský posudek bakalářské práce

Marie KOTOUČOVÁ: *Etnografie prostoru sborovny na základní škole.* Praha: FHS UK 2024, 48 s. + přílohy. Vedoucí práce: PhDr. Dana Bittnerová, CSc.

Marie Kotoučová si pro svou bakalářskou práci zvolila namnoze zajímavý terén: rozhodla se sledovat prostor sborovny na základní škole. Zajímalo ji, jak je sociálně konstruován a produkován, jak je vyjednáván jako soukromý, resp. veřejný, jak je zakoušen, „vtělován“. Realizovala proto kvalitativní výzkum v jedné konkrétní sborovně formou pozorování a polostrukturovaných rozhovorů. Výsledkem je bakalářská práce, která mnohé slibuje, ale ne všechna očekávání naplňuje.

Bakalářská práce je standardně strukturována na teoretickou, metodologickou a empirickou část. Teoretická část práce nejprve navozuje téma „prostor v antropologii“ výhradně prostřednictvím sekundární literatury (Wieczorek 2019), ale v dalších podkapitolách už autorka pracuje i s primární literaturou (především Law 2003, Ingold 2011, Stulíková 2015, Foucault 1975 a 2000, Kaščák 2009), s jejíž pomocí se jí dobře daří vystavět teoretické zázemí své práce. To se pěkně propisuje i do formulace výzkumných otázek, jimiž autorka uvozuje metodologickou část své práce. Zde dále podrobně popisuje proces svého výzkumu, pochválit je na místě především řešení etiky výzkumu v procesu výzkumu. Méně už ve formulaci výsledného textu – viz dále.

Čtenář se tedy po zdařilých úvodních pasážích těší, že se konečně dozví, co se v té tajemné sborovně, kam za svých školních let mohl leda nakouknout, děje. Jak je zde prostor produkován, konstruován, zakoušen, vtělován, mocensky osvojován a přeznačován... Jak, kudy a proč se ze sborovny line moc a autorita, kterou (přinejmenším v představách žáka či rodiče) bývá obtěžkána. Empirická část práce začíná slibně popisem prostoru. Ale pak, ať už jsou jednotlivé kapitoly empirické části práce nazvány jakkoliv, vcelku se v nich bohužel jen dokola opakuje, že asistentky pedagogů ve sborovně nemají dostatek svého prostoru (místa na pohovce a šuplík), zatímco učitelé mají svůj stůl, u něhož pracují. A že o přestávkách je ve sborovně rušněji než během vyučovacích hodin. A že v jednom rohu sborovny si lze uvařit kávu a v jiném je nástěnka s aktuálními informacemi o výuce, která je špatně dostupná. A že na terasu se chodí jen telefonovat.

Jinými slovy, empirická část práce dle mého soudu trpí dvěma významnými nedostatky: (1) takřka zde (vyjma deskripce fyzické povahy prostoru) absentuje pozorování, a to jak činností jednotlivých aktérů, tak jejich vzájemných sociálních interakcí, potažmo interakcí aktérů lidských a nelidských; (2) autorka v empirické části práce v podstatě nepracuje s teoretickým zázemím své práce. A to nejen explicitně, tj. nediskutuje data s teoretickými koncepty, nepomáhá si prostřednictvím teoretických konceptů k interpretaci dat; ale ani implicitně – de facto nepřijímá poststrukturalistický model myšlení pro popis a rozumění datům. Empirická část práce je tedy ve výsledku založena primárně na realizovaných rozhovorech a jejich popisování. Popisování toho, co se jednotlivým aktérům na sborovně líbí či nelíbí. To je ovšem teoretickým přístupům, popsáním v úvodu práce, postup na hony vzdálený.

Škoda, že se autorka do svého výzkumu neponořila hlouběji. Mohla zapátrat, jak se ve škole přidělují vyučujícími místa. Co to znamená, že někdo má místo ve sborovně, a ne v kabinetu. Proč jsou asistentky systematicky umísťovány na pohovku do sborovny. Zda to vše má třeba i souvislost s velikostí úvazku, pracovní náplní, rozdílu v minulé a současné skladbě pracovních úvazků na základní škole... Kde se vzal a co dělá správce sborovny? Kde, kdy a jak se ve sborovně objevují členové vedení školy? Atd. atd. Tato data by autorce třeba umožnila důkladněji sledovat povahu interakcí ve sborovně, a tedy se postupně

dostat k formulovaným výzkumným otázkám. A vyvarovat se plytkým tvrzením o estetice či humoru, který je cestou ze stereotypu. Na analýzu sborovny během pedagogické rady asi už nezbyl čas. Nakonec nejživějším aktérem textu je stěhující se fíkus.

Vlastní závěr práce je snahou o interpretaci, tedy se v něm objevují i v dosavadním textu absentující pojmy, jako privatizace prostoru, či mobiliář. Ovšem v předchozím textu nemají oporu. Zároveň je v závěru vcelku velký prostor věnovaný doporučením vedení školy ke změnám (míst pro asistentky a užívání terasy), ovšem to není úkolem kvalifikační práce ze sociokulturní antropologie.

Bohužel musím dodat ještě jednu poznámku k etice výzkumu: volbu pseudonymů formou „přídavných jmen, odvozených od určitého povahového rysu informátora“ (s. 24) považuji za velmi nešťastnou. Jednak autorka nemá vzdělání ani data na to, aby odhadovala povahové rysy kohokoliv, jednak jsou tyto pseudonymy dle mého soudu velmi dehonestující. Je třeba mít neustále na mysli, že byť je bakalářská práce důkladně anonymizována, aktéři výzkumu si jí mohou dle jména autorky snadno dohledat. Ve svých citacích se jistě snadno poznají a pak se o sobě mohou dočíst, že někdo je Milá či Veselá, zatímco jiná Skromná či Svědomitá?

Závěrem. Bakalářská práce Marie Kotoučové zpracovává originální a extrémně zajímavý terén. Téma autorka kvalitně ošetřila teoreticky i metodologicky, bohužel ani v jednom ohledu nedokázala důsledně vtělit projekt výzkumu do jeho výsledků. Proto bakalářskou práci Marie Kotoučové doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit jako dobrou až velmi dobrou dle průběhu obhajoby.

Praha, 16. září 2024

Mgr. Hedvika Novotná, Ph.D.